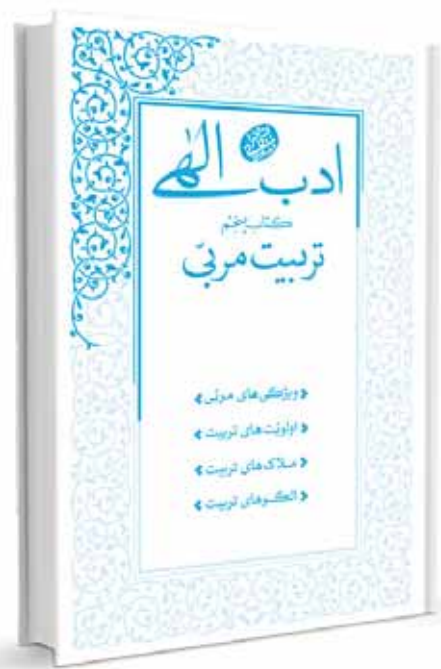

تربیت مربی

کتاب پنجم از مجموعه ادب الهی، اثر مرحوم آیت الله مجتبی تهرانی رحمه الله علیه

حضرت آیت الله العظمی حاج آقا مجتبی تهرانی (ره) سال‌ها از مشرب فقهی، اخلاقی، فلسفی و عرفانی امام خمینی (ره) علیه بهره برده است و به واسطه این ارتباط و شاگردی، با مشرب اجتماعی و سیاسی امام امت به خوبی آشنا شده است. در مباحث ایشان، رد پای جلسات درس امام خمینی (ره) قابل مشاهده است؛ به طوری که در مواردی به صورت مستقیم به بیانات و تألیفات امام (ره) اشاره می‌کند و خود را وام‌دار استادش می‌داند. در نگاه نخست، درس‌گفتارهای اخلاقی ایشان بحث قرآنی و روایی به نظر می‌رسد، ولی توجه ویژه ایشان به فطرت و بازگشت مباحث به فهم فطری و توجه به مقتضیات عصر، این زمینه را فراهم می‌آورد تا مفاهیم آن برای عموم مردم و حتی پیروان سایر ادیان قابل ارائه و استفاده باشد. این بیان به معنای تنزل مباحث و خروج درس‌ها از شیوه جدی و رسمی و اکتفا به خطابه نیست. بلکه باید متذکر شد فهم دقیق مطالب استاد نیازمند مقدمات علمی است.

الهیة را یاد بگیریم و از حلال و حرام شرعی آگاهی پیدا کنیم و مرزداری یعنی به این آگاهی‌ها عمل کنیم. اگر انسان دستورات الهی را بداند ولی به آن عمل نکند، هیچ‌گاه تربیت نخواهد شد.»

این کتاب که پیش‌نیازهای تصدی موضوع تعلیم و تربیت را تشریح می‌کند، ویراسته آخرین درس‌گفتارهای اخلاقی آن عالم ربانی است که همچون سایر آثار ایشان به صورتی روشمند و علمی، با استناد به آیات و روایات، معارف اسلامی را تبیین می‌کند و توضیح می‌دهد. حفظ لحن استاد در ارائه مطالب و متن روان و خوش‌خوان، از ویژگی‌های ممتاز این اثر است.

جان کلام این درس‌گفتارها، همان‌طور که در متن کتاب

کتاب «تربیت مربی» پنجمین جلد از مجموعه «ادب الهی» است که مؤسسه پژوهشی فرهنگی «مصباح‌الهدی»، دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله حاج آقا مجتبی تهرانی، آن را در ۱۷۷ صفحه منتشر کرده است. کتاب حاضر شامل شانزده درس از سلسله جلسات اخلاقی ایشان در سال ۱۳۹۰ است که در امتداد مباحث استاد در موضوع تربیت، یعنی عنوان‌های «میانی تربیت»، «تأدیب نفس»، «تربیت فرزند و محیط‌های تربیتی» و همچنین «حیا» قرار دارد که در مجموعه «ادب الهی» در پنج جلد به چاپ رسیده‌اند. چنانچه حضرت استاد بیان می‌فرماید: «اگر بخواهیم ادب الهی را در یک کلمه خلاصه کنیم، آن کلمه عبارت است از «مرزشناسی و مرزداری» نسبت به احکام الهی. مرزشناسی یعنی احکام

نیز به تکرار قابل مشاهده است، ضرورت خودساختگی مربی پیش از اقدام برای تربیت دیگران است. کسی که خودش را نساخته یا تربیت نکرده باشد، اگر هم بخواهد دیگران را تربیت کند، نه تنها فایده ندارد، بلکه گاهی روی آن‌ها اثر عکس می‌گذارد. به همین دلیل، پرداختن به تزکیه و تربیت خویشتن، اگرچه برای همگان واجب است، ولی برای آن‌ها که قصد اقدام برای تربیت دیگران را دارند، به مراتب مهم‌تر است. به همین مناسبت، پس از ذکر مقدماتی، به آموزش شیوهٔ تحصیل «حُسن ادب» در قوای نفسانی و قوهٔ قلبیهٔ انسان که عبارت است از حفظ تعادل در حالات آن‌ها، می‌پردازند، تا در نهایت، به کسب «ملکات فاضله» در شخصیت مربی، به‌عنوان مهم‌ترین عامل تربیتی در مرتبی، منتهی شود، چرا که «تربیت دیداری» بیش از بیان استاد، در شاگردان مؤثر است. چنانچه استاد در گفتارهای متعدد بر این مطلب تأکید کرده است که تربیت امری تدریجی‌الوصول است و از عنوان‌های قصیدیه نیست، یعنی تحقق آن مسئله‌ای زمان‌بر است و الزاماً نیازی به قصد مربی برای انتقال معانی تربیتی در قالب گفتار و رفتار به شاگردان نیست. زیرا تربیت امری تعبدی نیست و اساس تربیت انسان در عقل عملی و تشخیص حسن و قبح توسط آن است، اگرچه دیگران نیز در تربیت فرد نقش دارند.

ایشان اقسامی برای ادب ذکر کرده است و از «ادب ظاهری به‌عنوان لازمهٔ «ادب باطنی» یاد می‌کند. به همین دلیل، اقدام برای تربیت قوای نفسانی و مؤدب شدن به آداب ظاهری شرع را بر «ادب باطنی»، یعنی تأدیب قوهٔ قلبیه مقدم می‌داند. در این میان، ابتدا «ضبط خیال» را به‌عنوان قدم اول برای خودسازی و آغاز تربیت نفس معرفی نموده و به‌صورت مشخص راهکار عملی برای تأدیب قوهٔ واهمه ارائه می‌کند و دربارهٔ منازل «تفکر» و «عزم» در این طریق گفت‌وگو می‌کند.

پس از آن، با اشاره‌های مختصری در مورد سایر قوای نفسانی، به مسئلهٔ «ادب باطنی» و تأدیب قلب می‌پردازد و آن را به تخلیهٔ دل از محبت غیر خدا معنا می‌فرماید؛ تخلیه‌ای که بی‌تردید تجلیهٔ دل به نور خدا را در پی دارد. «خشیت» و «نماز» دو کلید مهم برای فتح خانهٔ دل است؛ به شرط آنکه با «فراغت قلب» و «فراغت وقت» همراه و بر اعتقاد به توحید استوار شود.

آخرین درس گفتارها نیز به نقش مؤثر الگوهای دینی و تربیت‌های غیرمستقیم در تأدیب به آداب الهی و رسیدن به فلاح دائم می‌پردازند که با بیماری و ارتحال جان‌سوز آن عزیز فرزانه، برای همیشه ناتمام ماند.^۱ ■

پی‌نوشت

۱. بخش عمدهٔ این یادداشت با استفاده از مقدمهٔ خوب استاد بزرگوار، جناب آقای دکتر محسن اسماعیلی بر کتاب، تدوین شده است.